HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ודלמא לא עייל כלל וקאמר רחמנא תשמט ותיזיל עד חג הסוכות לא סלקא דעתך דכתיב [1]וחג האסיף בצאת השנה מאי אסיף אילימא חג הבא בזמן אסיפה הכתיב באספך אלא [א]מאי אסיף קציר וקים להו לרבנן דכל תבואה שנקצרה בחג בידוע שהביאה שליש לפני ראש השנה וקא קרי לה בצאת השנה א"ל ר' ירמיה לר' זירא וקים להו לרבנן בין שליש לפחות משליש א"ל [ב]לאו אמינא לך לא תפיק נפשך לבר מהלכתא כל [ג]מדות חכמים כן הוא [א]בארבעים סאה הוא טובל בארבעים סאה חסר קורטוב אינו יכול לטבול בהן [ב]כביצה מטמא טומאת אוכלין כביצה חסר שומשום אינו מטמא טומאת אוכלין [ג]שלשה על שלשה מטמא מדרס שלשה על שלשה חסר נימא אחת אינו מטמא מדרס הדר א"ר ירמיה לאו מילתא היא דאמרי דבעו מיניה חברייא מרב כהנא עומר שהקריבו ישראל בכניסתן לארץ מהיכן הקריבוהו אם תאמר דעייל ביד נכרי [2]קצירכם אמר רחמנא ולא קציר נכרי ממאי דאקריבו דלמא לא אקריבו לא ס"ד דכתיב [3]ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח [ד]ממחרת הפסח אכול מעיקרא לא אכול דאקריבו עומר והדר אכלי מהיכן הקריבו אמר להן כל שלא הביא שליש ביד נכרי ודלמא עייל ולא קים להו אלא קים להו הכא נמי קים להו ודלמא לא עייל כלל אבל היכא דעייל ריבעא בין שליש לפחות משליש לא קים להו לא סלקא דעתך דכתיב [4]והעם עלו מן הירדן בעשור לחדש ואי ס"ד דלא עייל כלל בחמשה יומי מי קא מליא אלא מאי דעייל רבעא או דנקא אכתי בחמשה יומי מי קא מליא אלא מאי אית לך למימר [ה][5]ארץ צבי כתיב בה ה"נ ארץ צבי כתיב בה מתקיף לה רבי חנינא ומי מצית אמרת דהאי אסיף קציר הוא והכתיב [6]באספך מגרנך ומיקבך ואמר מר [ו]בפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר א"ר זירא הא מילתא הואי בידן ואתא רבי חנינא שדא ביה [ז]נרגא אלא מנלן כדתניא רבי יונתן בן יוסף אומר [7]ועשת את התבואה לשלש השנים

אל

ודלמא לא עייל כלל. ואפילו לא התחילו להתבשל בשביעית קאמר רחמנא מצות שביעית לימשך איסורה עד חג הסוכות מלחרוש ולקצור: **לא ס"ד.** דלשתעי קרא אלא כשהביאו שליש דמוכח קרא אחרינא: **וחג האסיף בצאת השנה מאי חג האסיף אילימא.** דההוא שם סוכות ומשום דבא בזמן אסיפה למה לי דכתב בחד קרא תרי זימני הא כתיב בההוא קרא גופיה באספך את מעשיך: **אלא מאי אסיף קציר.** וה"ק וחג אשר הוא באספך את מעשיך מן השדה אסיף אשר אתה קוצר בו אינו משנה הנכנסת אלא משנה היוצאת ולמדך כאן שקציר החג הולך אחר שנה שעברה וקים להו לרבנן שאמרו התבואה אחר שליש דכל תבואה שנקצרת בחג בידוע שהביאה שליש לפני ר"ה: **וקא קרי ליה בצאת השנה.** שהיא משנה היוצאת אלמא תבואה אחר שליש: **וקים להו לרבנן.** בתמיה וכי בקיאין הן בטיב גידול התבואה לדעת שאין התבואה ראויה לקצור בחג אא"כ הביאה שליש בשנה שעברה: **לא תפיק נפשך בר מהלכתא.** לפקפק בשיעור חכמים: **כל מדות כך הוא.** מצומצמת: **חסר קורטוב.** מדה קטנה מאד אחד מח' בשמינית בלוג: **כביצה (א) אוכלים.** וקים להו לרבנן שאין בית הבליעה מחזיק לא פחות ולא יותר מביצת תרנגולת וכתיב בטומאת אוכלין (ויקרא יא) מכל האוכל אשר יאכל אוכל הנאכל בבת אחת: **שלשה טפחים על שלשה טפחים מטמאים מדרס.** שיערו חכמים שכשיעור הזה ראוי לישיבה: **לאו מילתא היא דאמרי.** שהקשתי לומר וקים להו רבנן בין שליש לפחות משליש דודאי קים להו: **דעייל ביד נכרי.** שנתבשל עד שלא באו לארץ: **קצירכם.** ראשית קצירכם ומשראוי לקצור היא קרויה קציר: **ממחרת הפסח.** הוא יום הקרבת העומר ממחרת יום הראשון של פסח: **ודלמא עייל ולא קים להו.** מסקנא דמילתיה דר' ירמיה הוא ואי ס"ד לא קים להו דלמא עייל ביד נכרי ולא הוה קים להו: **ה"נ.** גבי תבואה הנקצרת בחג: **קים להו.** שהביאה שליש לפני ר"ה: **ודלמא לא עייל כלל.** בדקו עד שמצאו מתבואה עד שלא התחילה ליבשל כלל וממנו הביאו: **ארץ צבי.** מה צבי קל ברגליו מכל החיות אף א"י קלה לבשל פירותיה מכל הארצות הכי מפרש לה במס' כתובות בפרק בתרא (דף קיב.): **מי מצית אמרת דהאי אסיף קציר.** דקאמרת דהאי אסיף יתירא למידרשיה לשון קציר הוא: **והא כתיב.** בעלמא באספך מגרנך ומיקבך: **ואמר מר.** שלמדך הכתוב לעשות סכך של סוכה בפסולת גורן ויקב כגון קשין וזמורות דבר שאין מקבל טומאה וגידולו מן הארץ והאי חג האסיף נמי דקאמרת יתירא הוא משום דכתיב גבי באספך את מעשיך לאו יתירא הוא אלא זהו שם החג על שם שהסוכה מסוככת בפסולת גורן ויקב וה"ל כמאן דכתב וחג הסוכות בצאת השנה באספך מעשיך בזמן שהאדם אוסף אל הבית תבואה שבשדות: **הא מילתא הוה בידן.** היינו סבורין שנלמוד מכאן שהתבואה אחר שליש: **ואתא ר' חנינא שדא ביה נרגא.** לומר דהאי אסיף שפיר משתמע בלישנא דקרא ולאו יתירא הוא: **ועשת את התבואה לשלש השנים אל תקרי לשלש אלא לשליש.** שעשתה כשהיא בשליש בישולה:

לגופיה

אלא מאי אסיף קציר. אבל מכל מקום פשטיה דקרא חג הבא בזמן אסיפה א]: **וקרי** ליה בצאת השנה. מ"מ בהאי קרא לחודיה לא סגי אי לאו במועד שנת השמטה בחג הסוכות: **חסר** קורטוב. אחד משמונה בשמינית כדאיתא בפרק המוכר את הספינה (ב"ב צ.) ומדה הפחותה נקט ולאו דוקא דאפילו פחות מכאן ואפילו חסר טיפה אינו טובל: **ולא** קציר נכרי. ואף על גב דירושה היא להם מאבותיהם כדאיתא בע"ז פרק רבי ישמעאל (דף נג:) דאמר רחמנא ואשריהם תשרפון באש מכדי ירושה היא להם מאבותיהם ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו מ"מ יש לו במה שזורע ומ"מ ט) (דייק) התם שפיר משום אשרות שמדורות הראשונים: **דאקריבו** עומר והדר אכול. הקשה ר' אברהם אבן עזרא הא ממחרת הפסח היינו ט"ו בניסן שהוא מחרת שחיטת הפסח הנשחט בי"ד כדכתיב בפרשת מסעי ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה וזה היה בט"ו והשיב לו ר"ת דה"ק קרא ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח כלומר מן הישן מצות וקלוי דהוא חדש אכלו בעצם היום הזה דהיינו ט"ז דאקריבו עומר והדר אכול וה"נ אשכחן ט"ז דאקרי בעצם היום הזה כדכתיב ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה י) וא"ת ואמאי איצטריך למכתב שאכלו מן הישן הא פשיטא דמצות אכלו בלילה הראשונה ויש לומר דההיא אכילה לא חשיבה דסגי בכזית להכי אתא קרא למימר דעיקר אכילה היתה מן הישן ואתא קרא לספר שבחו של מן דכתי' (ב) ולא היה עוד לבני ישראל מן דאמרינן במדרש משל לתינוק שאכל פת שעורין מפני שאין לו פת חטין ומקודם לכן היו יכולין לאכול מן הישן כשעלו מן הירדן בעשור לחדש אלא שבמן היו חפצים יותר כל זמן שלא פסק להם ומיהו קשיא דבתוספתא דסוטה (פי"א) ובפ"ק דקדושין (דף לח. ושם) אמרינן שהיו מסתפקין במן שבכליהם עד ט"ז בניסן דכתיב וישבות המן ממחרת באכלם מעבור הארץ שמע מינה מאכלו חדש פסק וע"כ י"ל דט"ז נמי קרי ממחרת הפסח לפי שהוא יום מחרת אכילתו דנאכל בליל ט"ו ובפ' שני דחלה בירושלמי פלוגתא היא דאמוראי והכי איתא התם ר' יונה בעא קמיה דר' ירמיה בשעה שנכנסו ישראל לארץ ומצאו קמה לחה מהו שתהא אסורה משום חדש אמר ליה למה לא עד כדון לחה אפילו יבשה אמר ליה ואפילו יבשה ואפילו קצורה מעתה ואפילו חיטין בעלייה כך אנו אומרים לא אכלו ישראל מצה בלילי הפסח א"ר יונה מאן דנפקית תהית דלא א"ל שנייה היא שמצות עשה דוחה ל"ת על דעת ר' יונה דאמר מצות עשה דוחה ל"ת אע"פ שאינו כתוב בצדה ניחא על דעת ר' יוסי דאמר אין מצות עשה דוחה לא תעשה אלא א"כ כתוב בצדה ממה שהיו תגרי נכרים מוכרין להם וכרבי ישמעאל דא"ר ישמעאל כל ביאות שנאמרו בתורה לאחר י"ד נאמרו שבע שכבשו ושבע שחלקו התיב ר' בון בר כהנא הא כתיב ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח לאו בט"ו התיב ר' אלעזר בר יוסי קמיה דר' דוסא והכתיב ממחרת הפסח יצאו בני ישראל לאו בחמשה עשר יצאו: **ומהיכן** הקריבו. משמע דאי לא הקריבו היו אסורין כל היום ולא כמ"ד במנחות פ' ר' ישמעאל (דף סח.) דאף בזמן שבהמ"ק קיים האיר המזרח מתיר: **ה"נ** ארץ צבי. ובחמשה יומי קא מלו והא דאמר לעיל תבואה שנקצרת בחג בידוע שהביאה שליש לפני ר"ה לענין שתהא ראויה לקצור אינה ממהרת להתבשל בחמשה יומי אבל הכא לענין עומר דכתי' (ויקרא כג) כרמל רך ומלא (ג) ועוד דלאחר גמר בישולה מאחרין אותן בשדות כדי שתתבשל יפה כדמשמע גבי י) (רבא) בפ' איזהו נשך (ב"מ עד:):

אל

מסורת הש"ס

א) סנהדרין יג:, ב) [סוטה טז:], ג) כתובות קד. מנחות קג:, ד) [קידושין לז:], ה) [וכתובות קיב. מביא ראיה מירמיה ג נחלת צבי ולע"ק כאן וברש"י וע"ע גיטין נז.], ו) סוכה יב., ז) [פי' חתכו כחתיכת אילן בגרזן ערוך], ח) [יומא פ.], ט) [דמי כצ"ל וכן הוא בפרשת דרכים בדרך הקדש], י) [וע"ע תוס' קדושין לז: ד"ה ממחרת], כ) [צ"ל רבא],

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כביצה מטמאה טומאת אוכלין דקים להו: (ב) תוס' ד"ה דאקריבו כו' שבחו של מן דכתיב בתריה וישבות המן ממחרת באכלם מעבור הארץ ולא היה עוד: (ג) ד"ה הכא נמי כו' כרמל רך ומלא סגי בה' יומי ועוד כו' בשדות כדי שתייבש יפה:

◆

גליון הש"ס

גמ' וקים כו'. עי' יומא עט ע"א: **שם לא תפיק** כו'. סוטה טז ע"ב: **שם אלא** קים להו ה"נ קים להו. תמוה לי דאיך דומה זה לזה דלעיל שלא ראינו התבואה קודם ר"ה אלא עתה כשקוצרים אותה בסוכות ובאנו לדון מדרך כלל דכל שנקצרת בחג הביאה שליש קודם ר"ה בזה י"ל דלא קים להו בהך כללא משא"כ הכא כשבאו לארץ ראו להתבואה שעדיין לא הביאה שליש ובזה בקיאין מה שהוא לראיית עין. והא בזה ודאי בקיאין כדקתני במתני' התבואה משהביאה שליש משמע דבלא הביאה שליש אין בו משום שביעית ולא משום מעשר ולא חיישינן דשמא הביאה שליש אע"כ דבזה בקיאין:

◆

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה אלא וכו' בזמן אסיפה. נ"ב וכפרש"י בד"ה אלא מאי אסיף וכו':

◆

מוסף רש"י

לא תפיק נפשך לבר מהלכתא. כל דברי חכמים שנקבעו אל תהרהר אחריהן (סוטה טז:). **כל מדות חכמים כן הוא.** העמידום יתד ולא תמוט (כתובות קד.). **בפסולת גורן ויקב.** פסולת גורן קשין, פסולת יקב זמורות ואשכולות ריקנים (סוכה יב.).

עין משפט נר מצוה

סז א מיי' פ"ד מהל' מקוואות הלכה א סמג עשין רמח טוש"ע י"ד סי' רא סעיף א:

סח ב מיי' פ"ד מהל' טומאת אוכלין הלכה א:

סט ג מיי' פכ"ג מהל' כלים הלכה א:

◆

תורה אור השלם

1. וְחַג הַקָּצִיר בִּכּוּרֵי מַעֲשֶׂיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע בַּשָּׂדֶה וְחַג הָאָסִף בְּצֵאת הַשָּׁנָה בְּאָסְפְּךָ אֶת מַעֲשֶׂיךָ מִן הַשָּׂדֶה: שמות כג טז
2. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וּקְצַרְתֶּם אֶת קְצִירָהּ וַהֲבֵאתֶם אֶת עֹמֶר רֵאשִׁית קְצִירְכֶם אֶל הַכֹּהֵן: ויקרא כג י
3. וַיֹּאכְלוּ מֵעֲבוּר הָאָרֶץ מִמָּחֳרַת הַפֶּסַח מַצּוֹת וְקָלוּי בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה: יהושע ה יא
4. וְהָעָם עָלוּ מִן הַיַּרְדֵּן בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן וַיַּחֲנוּ בַּגִּלְגָּל בִּקְצֵה מִזְרַח יְרִיחוֹ: יהושע ד יט
5. וְיַעַשׂ הַבָּא אֵלָיו כִּרְצוֹנוֹ וְאֵין עוֹמֵד לְפָנָיו וְיַעֲמֹד בְּאֶרֶץ הַצְּבִי וְכָלָה בְיָדוֹ: דניאל יא טז
6. חַג הַסֻּכֹּת תַּעֲשֶׂה לְךָ שִׁבְעַת יָמִים בְּאָסְפְּךָ מִגָּרְנְךָ וּמִיִּקְבֶךָ: דברים טז יג
7. וְצִוִּיתִי אֶת בִּרְכָתִי לָכֶם בַּשָּׁנָה הַשִּׁשִּׁית וְעָשָׂת אֶת הַתְּבוּאָה לִשְׁלֹשׁ הַשָּׁנִים: ויקרא כה כא

◆

רבינו חננאל

שנאמר וחג האסיף בצאת השנה, וקיימא לן דהאי אסיף קציר הוא. וכך פירושו, כל קציר הנקצר בחג הסוכות בצאת השנה, כלומר מן השנה היוצאת הוא חשוב, וקים [להו] לרבנן דכל תבואה שנקצרת בחג הסוכות, בידוע שהביאה שליש לפני ראש שנה, וקרי ליה בצאת השנה. ואמרינן וכי קים להו לרבנן בין פחות שליש לשליש. ופרקינן לא תוקי ותפיק נפשך לבר מהילכתא. כלומר, אין לאדם להוציא עצמו מן ההלכה, ולדקדק איך יתכן דבר זה, דהא כל מידות חכמים כך הן במ' סאה הוא טובל במ' סאה חסר קורטוב אינו טובל. פי' קורטוב, אחד משמונה בשמינית וכי יכול אדם לעמוד בתתק"ס (ספל) רוטל מים שהן שיעור המקוה, אם חסרו חלק אחד משמונה בשמינית. וכן כביצה מטמאה טומאת אוכלים כול'. אלמא קים להו בהני כולהו, בשליש לפחות משליש נמי קים להו. **ואתא** ר' ירמיה למידק ולפרושי האי סברא דקים להו לרבנן בין שליש לפחות משליש, מן העומר שהקריבו ישראל בכניסתן לארץ, שנאמר ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח מצות וקלוי בע"צם, ש"מ מדכתיב ממחרת הפסח, דווקא ממחרת הפסח הוא דאכלו, אחר שהקריבו העומר, אבל מקודם לכן לא אכול. ואי אפשר להביא העומר ולהקריבו ממה שהביא שליש ביד גוי, אלא ממה שהיה בעת שנכנסו ישראל לארץ פחות משליש, ואחר כך נתמלא. אלמא קים להו. ונדחת זו. ודילמא לא עייל כלל. פי' שלא עשת התבואה כלום ביד הגוים אלא אחר דנכנסו ישראל לארץ נעשת שליש ומקודם לכן זרע היתה. גם זו הדוקיא שדיקדקנו כי כל תבואה שהביאה שליש לפני ראש שנה מן השנה שעברה היא חשובה, מהאי קרא וחג האסיף בצאת השנה, ואוקימנה מאי אסיף קציר, דחאה ר' חנניה ושדא בה נרגא, כלומר חתכו כחתיכת אילן בגרזן. ופשטנה מהא דתניא ר' נתן בן יוסף אומר מה ת"ל ועשת את התבואה לשלש השנים,